НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ
Департамент „Театър“

СТАНОВИЩЕ

за дисертационен труд
за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

на

ЯНИЦА АТАНАСОВА ШОПОВА

на тема:

„СЪВРЕМЕНЕН ТАНЦ В ИЗРАЕЛ – ВЪОБРАЖЕНИЕ, ХОРЕОГРАФСКИ МЕТОДИ И АРТИСТИЧНИ ПРАКТИКИ“

Професионално направление 8.4. „Театрално и филмово изкуство“
Научна специалност „Театрознание и театрално изкуство“
Докторска програма „Театър“
Научен ръководител: проф. д-р Анна Пампулова

Научно жури, назначено със Заповед № З-РК-248/17.07.2026 г.
на Ректора на Нов български университет

Изготвил становището:
проф. д-р Велимир Велев
НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“
Професионално направление 8.4. „Театрално и филмово изкуство“

София, 2026 г.

1. Предмет на процедурата и обща характеристика на дисертационния труд

Настоящото становище е изготвено във връзка с процедурата за публична защита на дисертационния труд на Яница Атанасова Шопова на тема „Съвременен танц в Израел – въображение, хореографски методи и артистични практики“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 8.4. „Театрално и филмово изкуство“, научна специалност „Театрознание и театрално изкуство“. Дисертацията е разработена в Нов български университет, департамент „Театър“, под научното ръководство на проф. д-р Анна Пампулова.

Трудът е в обем от 147 страници и е структуриран в увод, три глави, заключение и използвана литература. Авторефератът посочва 62 източника в основния библиографски корпус – 53 публикувани и 9 непубликувани интервюта и лични материали, както и отделни позиции за източниците на изображения. Структурата е ясна и последователна: историко-контекстуална рамка на израелската танцова сцена; фокусирано изследване на Гага като език на движение; и практико-приложна част, в която докторантката анализира собствените си хореографски и педагогически разработки.

Още тук бих подчертал едно съществено качество на труда. Той е написан от позицията на практикуващ танцов артист, хореограф и преподавател, който се опитва да преведе натрупания телесен и сценичен опит в изследователски език. Тъкмо тази граница – между преживяното в тялото и неговото аналитично осмисляне – е едно от най-съществените качества на дисертацията.

2. Актуалност, изследователска концепция, обект, предмет, цели и задачи

Темата е актуална както в полето на съвременния танц, така и в по-широката територия на изпълнителските изкуства. Променената парадигма за телесността в съвременните сценични и перформативни изкуства доведе до редица практики, които не третират тялото единствено като инструмент за възпроизвеждане на предварително зададена форма, а като активен източник на усещане, въображение, импулс, избор и сценично присъствие. В този контекст Гага, като език за телесна екпресия, свързан с Охад Нахарин, е подходящ обект за изследване не само като тренировъчна практика, но и като възможен катализатор на самостоятелно хореографско и педагогическо мислене.

Обектът на изследването е съвременната танцова сцена в Израел от началото на XX век до днес, с акцент върху творчеството на Охад Нахарин, практиката Гага и нейните отражения върху лични хореографски и педагогически подходи. Предметът е по-тясно формулиран – Гага и значението му за телесната осъзнатост, въображението, сценичното присъствие и формирането на индивидуален двигателен език. Основната теза е, че личният практически опит с Гага може да бъде осмислен като отправна точка за авторска хореографска и педагогическа методология, без самата официална практика Гага да бъде присвоявана, преподавана или представяна като собствен метод.

Това разграничение е принципно важно и според мен е една от коректните научни позиции на докторанта. Тя изследва как определени преживени принципи – телесно слушане, вътрешен импулс, телесно въображение и освобождаване от автоматизирани двигателни навици – могат да бъдат преобразувани в самостоятелни артистични и образователни търсения.

В този контекст Шопова въвежда понятието „танцова граматика“ като авторско разбиране за система от индивидуални принципи, чрез които тялото създава, подрежда и трансформира движението. Самото понятие, макар и в различни конотации и теоретични контексти, е активно използвано в академичната литература в различни сфери, свързани с танца[1]. Поради това, въвеждането му само по себе си, трудно може да бъде определено като терминологично или концептуално нововъведение. Опитът на кандидата да го интерпретира през индивидуалната телесна изразителност и собствения си хореографски и педагогически опит и все пак очертава специфичен авторски ракурс, макар степента на неговата концептуална новост да остава дискусионна.

Целта на дисертацията и десетте изследователски задачи покриват историческия контекст, принципите и практическото протичане на Гага, съпоставките със соматични и релийз практики, присъствието на Гага в България, личния опит на авторката и неговото приложение в работа с професионални артисти и студенти. Обхватът е широк, но вътрешната логика е разпознаваема: от средата и генезиса – през конкретната практика – към нейното лично творческо и педагогическо преосмисляне.

3. Методология и изследователски подход

Методологията е качествена и интердисциплинарна. Съчетава историко-контекстуален и теоретичен анализ, сравнително разглеждане на хореографски методи, анализ на избрани танцови произведения, рефлексивно осмисляне на личния практически опит, наблюдение на репетиционни и учебни процеси, анализ на конкретни художествени и педагогически случаи и полуструктурирани интервюта. Практическият корпус включва работата по „Пастет“, „Дракула – кървавата истина“ и „Колапс“, както и интервюта с танцьори и изпълнители.

Изборът на методи е адекватен на характера на темата. При изследване на изпълнителски процеси не всичко съществено може да бъде сведено до количествено измерване; наблюдението, рефлексивният анализ и обратната връзка от участниците имат реална доказателствена стойност, когато са ясно контекстуализирани. Положително оценявам и формулираните ограничителни условия: изводите не се представят като универсални, а като валидни преди всичко спрямо конкретните художествени и педагогически случаи.

В същото време методологическата част би могла да бъде още по-прецизна по отношение на критериите за подбор на анализираните спектакли, броя и профила на интервюираните участници и начина, по който наблюденията се превръщат в обобщени показатели. Това не обезсилва изследването, но е посока, в която едно евентуално бъдещо развитие на труда би увеличило неговата проверимост и приложимост.

4. Анализ и оценка на съдържанието

Първа глава – „Преглед на развитието на съвременната танцова сцена в Израел от началото на XX век до днес“ – изгражда историческата основа на изследването. Проследени са немският експресионистичен танц, американският модерен танц, миграционните и културните процеси, създаването на институции, школи и компании, както и фигури и произведения, формирали съвременната израелска сцена. Особено полезен е опитът да се покаже, че външните влияния не са просто внесени, а са преработени в търсене на собствена хореографска идентичност.

Главата е богата на фактически материал и дава необходимия контекст за появата на Охад Нахарин и Гага. На места обаче, историческият разказ доминира над аналитичната връзка с централния проблем. Връзката между ранните процеси и по-късната поява на Гага

[1] Вж. Zorn, Schlapbach, Kaeppler, Stevens, McKechnie, Vincs, Schubert.

понякога е построена ретроспективно – сякаш цялата историческа линия неизбежно води към него. Бих препоръчал при бъдеща публикация тази причинно-следствена връзка да бъде формулирана по-предпазливо: като културна и телесна среда, която прави определени търсения възможни, а не като еднопосочен генезис.

Втора глава – „Гага – език на движение като хореографска и изпълнителска практика“ – е концептуалният център на дисертацията. Тук са разгледани възникването на Гага, основните принципи, структурата на сесията, ролята на словесните инструкции и телесните образи, паралелите със соматични практики, релийз техники и „Петте ритъма“, както и влиянието върху въображението, движението и артистичното присъствие. Съществено място имат личният практически опит на докторанта, както и нейната лична среща с Охад Нахарин.

Особено ценна е частта, в която Гага, в разграничение от фиксираната техника, е анализирана като език, насочващ вниманието към усещането, промяната, удоволствието от движението и индивидуалната телесна поетика. Положителна оценка заслужава проследяването на присъствието на Гага в българския контекст през 2021–2026 г., чрез проекта „Шътдаун“, обучения, международен обмен и интервюта с български танцьори. Така изследването не остава затворено в израелския контекст, а показва реални механизми на трансфер и влияние.

Трета глава „Лични практически разработки и методология, инспирирана от Гага-език на движение“, е най-съществената авторска част на труда. Именно тук Шопова преминава от описание и анализ към собствено изследователско действие. Представени са задачи за работа с въображаем образ, телесно усещане, вътрешен импулс, драматургичен текст, сценичен обект и партньорско взаимодействие. Тяхното приложение е проследено в „Пастет“, „Дракула – кървавата истина“ и „Колапс“, както при професионални артисти, така и при студенти.

Силата на тази глава е в опита да се наблюдава не само крайния художествен продукт, а самия процес на неговото възникване: как се поражда двигателният материал, как изпълнителят прави избор, как реагира на партньора и пространството, как свободно възникналото движение се редактира и композиционно организира. Тук се появява важният извод, че свободата и прецизността не са противоположности – свободата отваря поле за откриване на индивидуален материал, а прецизността го преосмисля и превръща в сценична форма. Това е едновременно художествен и педагогически резултат.

5. Научни и научно-приложни приноси

Относно формулираните в дисертационния труд научни и практически приноси, бих ги обобщил в пет основни направления.

1. Систематизирана е връзката между историческото развитие на съвременния танц в Израел, творчеството на Охад Нахарин и възникването на Гага.
2. Документирано е присъствието на Гага в българския танцов контекст през периода 2021–2026 г.
3. Описана и анализирана е авторска система от практически задачи, ясно разграничена от официалната практика Гага.
4. Чрез наблюдения, интервюта и анализ на репетиционни и учебни процеси са изведени конкретни показатели за развитие на изпълнителите.
5. Предложен е практически модел за преминаване от телесно усещане и въображаем образ към двигателен материал, сценично действие и композиционно организирана физическа партитура.

За мен най-значимият принос не е самото описание на Гага – за тази практика съществува международна литература и професионален дискурс – а нейното критично и етично разграничаване от собствената методология на изследователя и последващото конструиране на личен практико-приложен модел. Тук дисертацията придобива самостоятелност.

N.B. Статутът на понятието „танцова граматика“ е проблемен и остава за коментар в критичните бележки на финала.

6. Автореферат, библиографски корпус и професионална апробация

Авторефератът в обем от 37 страници коректно представя структурата, целите, методологията, основните резултати, изводите и приносите на дисертационния труд. Съотношението между историко-теоретичната и практико-приложната част е запазено, а заключението ясно извежда резултатите. Библиографският корпус е достатъчен за мащаба на изследването и включва научни, критически, електронни, аудиовизуални и непубликувани източници.

Професионалната биография на Яница Шопова е пряко свързана с предмета на изследването. Тя има образование в областта на театъра на движението, съвременните танцови техники и балетната режисура, дългогодишна работа като хореограф, изпълнител и преподавател, а от 2019 г. преподава съвременни танцови техники и танцов театър в НБУ. Особено показателно за връзката между изследване и художествена практика е, че „Пастет“ – един от анализираните практически казуси – получава наградата ИКАР на публиката за 2022 г. Тези факти не заместват научната аргументация, но удостоверяват реалната апробация на част от изследваните принципи в професионална и педагогическа среда.

В предоставения ми комплект не е обособен отделен списък на научни публикации по темата на дисертацията, поради което не бих си позволил да правя конкретна библиометрична оценка извън наличните материали. Това обаче не променя оценката ми за съдържанието, автореферата и представената практическа апробация.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Критичните ми бележки са по-скоро към възможното следващо развитие на труда. Първото, което трябва да се отбележи: Заглавието „Съвременен танц в Израел“ предполага по-широк обхват, докато реалният изследователски център е Гага и нейното отражение върху личната хореографска и педагогическа практика. Това не е дефект на изследването, но при бъдещо книжно издание бих препоръчал по-фокусирано заглавие.

Второ: Ксторическата първа глава може да бъде редуцирана и още по-тясно обвързана с изследователския проблем.

На Трето място идва понятието „танцова граматика“ и неговото позициониране в текста като „авторско“: Това понятие заслужава по-взискателна лична теоретична дефиниция, чрез осмисляне на личен авторски ракурс, в съпоставка с вече съществуващото в областта (и в контекста на теми като двигателен език, композиция и телесна драматургия и т.н.). Очевидно самото понятие не може да се приеме за авторско, но авторски може да стане специфичният начин, по който Шопова го дефинира и прилага – задача, която остава да бъде решена в бъдещата й работа.

На финала, бих поставил на докторантката два въпроса. **Първият:** Къде според нея минава границата между „вдъхновение от Гага“ и фактическо адаптиране на Гага, особено когато отделни принципи започнат да се систематизират и преподават? **Вторият:** Кои елементи от предложеното тълкуване на „танцова граматика“ могат да бъдат пренесени към

други преподаватели и изпълнители и кои остават неизбежно свързани с личния телесен опит на автора? Отговорът на тези въпроси би доразвил най-интересната линия в дисертацията – превръщането на индивидуалното телесно знание в споделим педагогически и изследователски инструмент.

8. Обща научна оценка и заключение

В обобщение считам, че дисертационният труд на Яница Атанасова Шопова представлява завършено, самостоятелно и актуално изследване с ясно изразен практико-приложен характер. Неговото основно достойнство е в свързването на историческия и теоретичния контекст с реален хореографски, изпълнителски и педагогически опит. Авторката не се задоволява да разкаже какво е Гага, а проверява как преживяното в тази практика може да бъде преобразувано в собствена система от задачи и принципи, без да заличава границата между оригиналната практика и личната си методология.

Особено ценя факта, че в центъра на труда стои не „правилното“ възпроизвеждане на движение, а способността на изпълнителя да усеща, да си представя, да избира, да реагира и да организира създадения материал. Тази позиция има пряко значение не само за съвременния танц, но и за танцовия театър, физическия театър и актьорското обучение. В този смисъл трудът има потенциал за реална употреба в педагогическата практика.

Посочените от мен критични бележки не поставят под съмнение основните резултати и приноси. Те очертават по-скоро възможности за бъдещо теоретично прецизиране и разширяване. Считам, че поставената цел е постигната, основните задачи са изпълнени, а авторската практическа работа е достатъчно ясно представена и аналитично осмислена.

В допълнение искам да отбележа, че комбинацията от доказан практически професионализъм, педагогически умения и способността за теоретична саморефлексия на Яница Шопова дава силни основания, да вярвам в бъдещото ѝ развитие като преподавател и научен изследовател в НБУ.

На основание на цялостната ми оценка на дисертационния труд, автореферата и представените материали убедено предлагам на уважаемото Научно жури да присъди на Яница Атанасова Шопова образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 8.4. „Театрално и филмово изкуство“, научна специалност „Театрознание и театрално изкуство“.

ГЛАСУВАМ С „ДА“!

VELIMIR IVANOV VELEV

Digitally signed by VELIMIR IVANOV VELEV
Date: 2026.10.18 06:04:41 +03'00'

София, 2026 г.

проф. д-р Велимир Велев
НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“